

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

فبشر عباد الذين يستمعون القول فيتبعون
احسنه اولئك الذين هداهم الله واولئك هم
اولوا الالباب (قرآن کریم - سوره زمر)

مکتب امام صادق (ع)

بنا بر مشهور نزد مورخین اسلامی ، رئیس مذهب و مؤسس مکتب جعفری امام ششم شیعیان حضرت جعفر بن محمد الصادق (ع) در روز بیست و پنجم ماه شوال سال ۱۴۸ هجری در شهر مدینه طیبه وفات نموده و در قبرستان بقیع در جوار پدران بزرگوارش مدفون گشت بدین مناسبت در کشور ایران که مذهب رسمی آن تشیع و جعفری است این روز تعطیل عمومی بوده و با تشکیل مجالس سوگواری مورد احترام و تعظیم می باشد .

چنانچه در ۱۳ شوال سال ۱۳۸۰ هجری نیز مجدد مذهب جعفری زعیم بزرگ و مرجع عالیقدر شیعیان مرحوم آیه الله العظمی آقای حاج آقا حسین طباطبائی بروجردی قدس سره بدرود حیات گفته و در جوار بقعه طاهره فاطمه معصومه علیها السلام در حرم ائمه طاهرین (ع) و عاصمه تشیع شهرستان قم ، بخاک سپرده شد و این حادثه ناگوار که میتوان آنرا مصیبت سال بلکه قرنش نامید بر جامعه دینت و فضیلت و حوزه های علم و روحانیت بسیار گران و دشوار آمده خسارتهای آن باسانی جبران نشده و خاطرات تلخ آن باین زودبها فراموش نمی شود .

روی این پایه است که در ایام نیمه این ماه حوزه علمیه قم مجدداً اعلام سوگواری نموده و بدنوان بزرگداشت ششمین سال رحلت آن فقید سعید از طرف بزرگان و زعمای حوزه مقدسه مجالس منعقد گردیده و از خدمات و مجاهدات آن مرد بزرگ تقدیر و سپاسگذاری بعمل آمد .

ما بنوبه خود سالگرد وفات رئیس مذهب حضرت امام صادق علیه السلام و

ششمین سال رحلت زعیم عالیقدر و مرحوم آیه الله بروجردی قدس سره ، را بموم شیعیان بلکه به مسلمانان جهان تسلیت گفته و خیر و سعادت و عظمت و سر بلندی جوامع اسلامی را در سایه پیروی از تعلیمات عالییه مکتب فضیلت قرآن و اسلام از خداوند متعال خواهانیم و در این شماره چند جمله ای در پیرامون این مکتب انسانی مینگاریم .

* * *

هر چند پس از رحلت پیغمبر اکرم (ص) بواسطه بحرانی که در جامعه اسلامی پدید آمد ، امر خلافت و حکومت از خاندان آن بزرگوار با اینکه منحصر بحق ایشان بوده و شایستگی کامل عهده داری این مقام را داشتند بیرون رفت ، و در طول مدت دو قرن و نیم که امیر المؤمنین علی و یازده نفر فرزندان ایشان علیهم السلام در میان مسلمانان میزیستند جز در مدت کوتاه زمامداری و فرمانروائی علی (ع) - جامعه اسلامی از سر پرستی کامل خاندان علم و عصمت محروم بودند ، ولی مع الوصف آن بزرگواران مردمان را بحال خود وانگذاشتند ، و اگر در حل و عقد امور سیاسی و اجتماعی مسلمانان هم بطور مستقیم دخالت نداشتند ، امر تعلیم و تربیت و ارشاد و هدایت آنانرا که روح دعوت اسلامی می باشد از دست ندادند .

با تمام مشکلات و موانعی که از طرف دستگاههای خلافت و حکومتهای جور بوجود می آمد ، باز در این راه فداکاری نموده و تحمل رنجها و مشقتها میکردند تا ادای امانت نموده و علوم و معارف الهی را که در مکتب وحی آموخته و از پیغمبر اکرم (ص) بارش برده بودند برای مردم بیان کنند .

و بخصوص در عصر امام صادق (ع) که دوران ضعف حکومت بنی امیه و آغاز تأسیس حکومت بنی عباس بود ، برای این مهم ، فرصت مناسبتری فراهم شده و آن بزرگوار توانست حقایق اسلامی و معارف الهی را بطور کاملتر و خالی از آلودگی افکار و هواهای جاه طلبان و دنیا پرستان بمردم برساند .

* فکر تأسیس مکتب

نمره یک قرن زمامداری ناهلان و خاندان اموی ، و محرومیت جامعه نو بنیاد اسلامی از سر پرستی و رهبری خاندان پیغمبر (ص) ، این شد که در اصول و

فروع و عقاید و احکام اسلامی آراء و مذاهب پراکنده و گوناگون پدید آمده ،
 و در دین توحید و حق پرستی بدعتها و گمراهیها راه یافت ، و بدیهی است که این امر
 نیز ایجاب مینمود که امام صادق (ع) در آن فرصت بناسیس مکتبی که بر اساس
 حقیقت و فضیلت استوار باشد قیام نموده و علوم و معارف اسلامی را همانگونه که از مبدع
 و حی سرچشمه گرفته اظهار داشته و تشنگان فضایل و کمالات انسانی را سیراب ، و
 کم گشتگان وادی حیرت و سرگردانی را براه سعادت هدایت نماید .
 این بود که با همه فشارها و سختگیریها که از دربار خلیفه وقت (منصور عباسی)
 نسبت باو و شیعیانش وارد میشد ، این امر با اهمیت را از خاطر نبرده و فراهم آمدن
 زمینه مساعد آنرا انتظار میکشید .

آماده شدن زمینه !

مورخ و محدث بزرگ اسلامی علامه «ابن شهر آشوب» در کتاب مناقب
 خود مینویسد :

منصور عباسی چندین بار در صد قتل امام صادق (ع) برآمده و در هر بار
 هیبت و عظمت حضرتش او را از انجام این مقصد شوم باز میداشت ولی برای اینکه از
 جلالت و مقام او بکاهد او را از نشستن در مجلس تدریس و قضاوت ، و مردمان را از
 مراجعه باو و پرسش احکام و حلال و حرام دینی باز داشته و در این باره بسیار
 سخت گیری و پافشاری مینمود .

تا آنجا که بسا پیشدردی بعضی از پیروان مذهب او مشکلی در امر نکاح
 و طلاق و سایر امور دینی پیش میآمد و چون حکم آنرا ندانسته و دسترسی
 به حضرتش هم نداشتند مجبور میشدند از راه احتیاط در امر دین ، از همسر خود
 کناره گرفته و در ناراحتی بسر برند ، و از این جهت جامعه شیعیان در فشار سخت
 بزرگی قرار گرفتند .

(از آنجا که در پایان هر فشار گشایشی ، و پس از هر رنج آسایشی مقدر
 میباشد) خداوند در دل منصور انداخت که از امام صادق (ع) بخواهد که از
 موارد و یادگارهای پیغمبر اکرم چیزی باو مرحمت نماید که کسی مانند
 آنرا نداشته و مایه امتیازی برای او باشد .

امام علیه السلام که میدانست منظور او علوم و فضایل پیغمبر اکرم نیست بلکه

چیزی میخواید که در انظار مایه اعتبار او باشد ، لذا چوب دستی کوتاهی که با اندازه یک ذراع (نیم متر یا قدری کمتر و بیشتر) بود بمنصور مرحمت نمود .

منصور از این هدیه بسیار شادمان گردیده و بمنظور تلافی ، بحضورش گفت : پاداشی برای این احسان تو نیست جز اینکه تو را **وشیعیان را آزاد** گذارم که علوم خود را برای آنان بیان کنی پس آزادو بی پروا بنشین تا از تو بپرسند و ایشانرا پاسخ گوئی و احکام خدا را برای آنان بیان کنی ، فقط در شهری که من در آن هستم (یعنی پایتخت کشور اسلامی) توقف مکن و بهر جای دیگر که میخواهی برو !

امام صادق (ع) از این پیش آمد بسیار مسرور گردیده و مدینه طیبه را اختیار نموده ، مکتب فضیلت و تربیت خود را در آنجا آزادانه تأسیس کرد .

شاگردان و پیروانش ، پس از مدتی محرومیت و سرگردانی گردش فراهم آمده و از علوم و معارف او فرا گرفتند و شماره شاگردان مکتب او را تا چهار هزار نفر ذکر کرده اند که در رشته های مختلف علوم اسلامی از او بهره گرفته و نقل حدیث نموده اند .

بر اساس تقوی و فضیلت

زندگانی علمی و تربیتی امام صادق (ع) در آسمان تاریخ اسلام چون آفتاب میدرخشد و موافق و مخالف بمظلمت و جلالت آن اعتراف نموده اند ، تا آنجا که مانند **ابن ابی الحدید شافعی** در مقدمه شرح نهج البلاغه اش ، علوم مذاهب چهارگانه اهل سنت را نیز از آنحضرت دانسته و به شاگردی رؤسای آن مذاهب در مکتب امام صادق (ع) اعتراف نموده است .

در اهمیت این موضوع همین بس که رواة و محدثین که از او نقل علوم و معارف نموده اند چون سلسله سند حدیث را باورسانده اند همانجا توقف نموده و سینه پاک و کشاده او را مخزن اسرار و سرچشمه آب حیات حقایق اسلامی شناخته و گفتار او را حجت دانسته و در میان آنان افرادی یافت شدند که تا سی هزار یا بیشتر حدیث در رشته های گوناگون از او فرا گرفته و نقل نموده اند .

کثرت علوم و معارف خاندان پیغمبر اسلام بخصوص امام صادق (ع) را نه کسی انکار دارد و نه میتوان کاملاً بیان نمود ، ولی نکته ای که شایسته است آن را یاد آور

شویم اینکه: امام علیه السلام چون زمان پینمبر اکرم مکتب خود را بر اساس ایمان و تقوی و فضیلت قرار داده و برای شهرت و آوازه و مفاخره و مکاپره تعلیم علم ننمود. هدف شاگردان مکتب او که پیر و مذهب او بودند نیز این بود که از علوم و معارف او که از مبده و حی سرچشمه میگرفت بهره مند شده، نخست رفع نادانی و پستی از خود نموده و سپس در مقام خدمت و بدایات و شریعت برآمده و بندگان خدارا از نادانی و گمراهی نجات دهند.

این بود که آن بزرگوار پیوسته آنانرا سفارش بتقوی و راستی و درستی نموده و از جدال و خودنمائی و خود فروشی باز میداشت.

آنانرا امر به وقار و حلم و تواضع نموده و از درشتی و تکبر در مقام تعلیم و ارشاد نهی میفرمود.

دستور میداد که بعلم خود عمل کرده و آنرا با نوشتن و ثبت کردن حفظ نموده و برای طبقات بعد و نسلهای آینده ضبط نمایند و در این باره میفرمود: «برای امت اسلامی روزگار هرچ و بی سامانی پیش میآید که در امر دین خود مونس و پناهگاهی جز کتا بهای دینی ندارند».

در مقام نصیحت و تربیت اخلاقی آنان میفرمود: «هر گاه مردی از شما در دین خود پرهیز کار بوده و راست گفتار و امانت دار و خوش خلق باشد، مردم میگویند: این مرد جعفری است و این امر مرا مسرور داشته و شادمان میسازد، ولی هر گاه روش شما بر غیر این باشد، گرفتاری و ننگ آن دامنگیر من شده، و میگویند: این ادب و تربیت جعفر است».

آری پیوسته در دانشگاه روحانی اسلام و مکتب فضیلت خاندان پینمبر (ص) آموزش و پرورش توأم با یکدیگر بوده و معارف و علوم با تربیت و اخلاق بطور هماهنگ سیر نموده و پیش میرفته است و این از خصایص این مکتب و این دانشگاه میباشد.

و همین بی ریزی محکم و شالوده صحیح هم سبب شد که با تمام مشکلات و موانع که در همه اعصار وجود داشته و همه کارشکنیها و مخالفتهای بسیار که از دربارهای جور و مردم هوی پرست و شهوت ران نسبت باین سازمان خدائی بعمل آمده با زور طول این چهارده قرن همیشه رو پیشرفت بوده و روح علمی و تربیتی و اخلاقی جامعه

اسلامی را حفظ نموده و توجه همه محافل علمی و مجامع تربیتی و سازمانهای اخلاقی جهان را بان جلب نموده است .

حوزه علمیه قم !

هما نظر که در زمان ائمه معصومین (ع) مردان علم و فضیلتی از شاگردان مکتب ایشان بودند که کاملاً با آنان همکاری نموده و علوم و معارف الهی را در میان مردم پخش کرده و در این راه فداکاری مینمودند، همینگونه در اعصار پس از درگذشت امام یازدهم و حضرت امام حسن عسکری (ع)، وغیبت وجود مقدس امام دوازدهم حضرت ولی عصر ارواحنا فداه نیز مردانی بزرگ و عالیقدر در این مکتب پرورش یافتند که خود بمقام استادی در علوم اسلامی رسیده و پیوسته این اساس را نگهداری نموده و ازه شروع و فترت زمان محافظت کردند ، و پیروان این مذهب و تشنگان علوم و معارف حقیقی را سیراب نموده و بندگان خدایا از گمراهی رهایی بخشیدند .

شاهد زنده و حاضرین امر ، حوزه علمیه قم ، این مکتب بزرگ اهل بیت (ع) و دانشگاه عالی اسلامی است ، که در این عصر و زمان که در اثر پیشرفت علوم مادی و جلوه های تمدن غربی همان روزگار هر ج و پریشانی که امام صادق (ع) خبر میداد فراهم آمده و فساد اخلاق و روح هوی پرستی و شهوت رانی تا اقصی نقاط کشورهای اسلامی و در اعماق شئون زندگی مسلمانان نفوذ کرده است ، این حوزه مقدسه بدست یکی از شاگردان بزرگ و ممتاز این مکتب ، مرحوم آیه الله عظیم الشان حاجری قدس سره در کشور امام صادق (ایران) و حرم ائمه معصومین «شهرستان قم» بر اساس تقوی و فضیلت بنیاد گردیده و سپس بوسیله بزرگ مرد دیگری مرحوم آیه الله العظمی آقای بروجردی قدس سره زعم شیعیان جهان تجدید و تکمیل شد .

علاوه بر اینکه فارغ التحصیلان و دست پروردگان این مجمع علمی و مکتب روحانی در شهرستانها و نواحی مختلف این کشور بطور ثابت با م تبلیغ احکام دین و تهذیب اخلاق مردمان اشتغال داشته و بزرگترین سنگر دفاعی را در برابر راهزنان دین و ایمان و دشمنان اسلام و انسانیت تشکیل داده اند ، اینک نیز در حدود شش هزار نفر از مردان دانشمند و وارسته و جوانان فداکار و از خود گذشته در این مکتب تحت سرپرستی زعمای عالیقدر حوزه مقدسه و

مراجع بزرگ دینی با مرتعیم و تکمیل و تکامل علوم و معارف اسلامی اشتغال دارند و در فرصتهای مناسب تبلیغی که برادران دینی آمادگی بیشتری داشته و در خواست مینمایند چون ماه مبارک رمضان و ایام سوگواری محرم و صفر بشهرستانها و قصبات و دهکدهها مسافرت نموده و هر گونه نهجها و ناراحتیهای جسمی و روحی را در این راه متحمل شده و احیاناً آزارها و اذیتهای نادانان و نابخردان را بر خود هموار نمود و وظیفه مقدسه تبلیغ و ارشاد و هدایت و بیان احکام را که بر عهده دارند با کمال مناعت طبع و بر اساس تقوی و صداقت انجام میدهند .

و بدیهی است که این مسئولیت تنها بر عهده شاگردان این مکتب بوده و این وظیفه را فقط تربیت یافتگان این حوزه مقدسه و امثال آن از حوزه های علمی و دینی نجف اشرف و مشهد مقدس و غیر آنها میتوانند انجام دهند که بر اساس تقوی و صداقت و فضیلت و نصیحت تاسیس گردیده و تحت سرپرستی زعمای روحانی و مراجع دینی اداره میشود، و دیگر مؤسسات را که فاقد صلاحیت هستند نمیرسد که در این امر خطیر و مقدس دخالت نموده و قداست و صداقت، و پاکی و بی آلاشی امر ارشاد و تبلیغ و تعلیم دین و تهذیب اخلاق را از میان ببرند .

چنانچه رشته دیگر خدمات و مجاهدات این حوزه های مقدسه، قیام با مرتعیم تألیف و نویسندگی و نشر معارف اسلامی و حقایق دینی بوسیله قلم میباشد که از این راه نیز خدمت بسزائی بجامعه دیناوت و تشیع نموده و در مقام رفع شبهات و تهذیب اخلاق و راهنمایی جوانان برآمده و حق بزرگی بجامعه اسلامی دارند که آنانرا تأیید و کمک نموده و امکانات بیشتری را در اختیارشان گذارند .

ذیلا لازم است از آن برادران بیدار و هشیار دینی و جوانان روشن بین و فهیمیده مسلمان و راد مردان آزاده و فضیلت دوستی که اهمیت امر تبلیغ را دریافته و با حوزه علمیه همکاری همه جانبه داشته و در این راه مجاهدت و فداکاری مینمایند و مخصوصاً در این ماه مبارک رمضان جنبش دیگری در آنان پدید آمده در مجالس و محافل دینی و تبلیغی شرکت نموده و دانشمندان گرامی و گویندگان ارجمند و مجاهدین در راه خدا را تأیید و تقویت نمودند تشکر و سپاسگزاری بیشتری نموده باشیم از خداوند بزرگ میخواهیم که در سایه توجهات حضرت ولی عصر ارواحنا - فداه جسم و جان و شرف و ایمان همگی را از شر و روزمان و فتن دوران در امان بدارد .

اللهم انصر من نصر الدین واجعلنا ممن تنتصر به لک دینک

بوالعالم دانش شستانی

کتابخانه مسجد اعظم